

Jung och nazismen

Jung och nazismen, temanummer av
Res Publica (nr 21, november 1992)

Vilken betydelse kan det ha att en forskare har varit medlem i nazistpartiet? Finns det något samband mellan t ex Martin Heideggers filosofi och hans aktiva engagemang i nazistpartiet (där han en tid verkar att ha försökt bli något slags chefsideolog)? Finns det något samband mellan Konrad Lorenz etologi och hans stöd för nazismens syn på den mänskliga biologin? (Även han var medlem i nazistpartiet.)

En tredje intellektuell "storhet" har blivit utsatt för en alltmer inträngande debatt av detta slag: psykoanalytikern Carl Gustav Jung. Tidskriften *Res Publica* har gjort denna diskussion tillgänglig på svenska i sitt senaste temanummer, som innehåller ett flertal bidrag i ämnet.

Strax efter nazisternas maktövertagande 1933 blev Jung ordförande för ett internationellt psykotereapeutiskt sällskap, som i praktiken dominerades av sin pronazistiska tyska sektion. Han såg möjligheterna för sin terapiriktning i ett samarbete med den tyska regimen. I november 1933 skrev han i ett brev att "Göring är en mycket älskvärd och förnuftig man, så jag har de bästa förhoppningar om att vi ska kunna samarbeta."

Pronazistiskt

Jung gjorde vid denna tid en rad tydligt pronazistiska uttalanden. I en intervju i Radio Berlin den 26 juni 1933 fick han frågan hur han såg på den nazistiska idén om ledarskap, till skillnad från demokratiskt valda representanter. Svaret innebar ett tydligt stöd till nazismens synsätt:

"Som Hitler sa nyligen måste Führern kunna var ensam och ha modet att gå sin egen väg. Men om han inte känner sig själv, hur skall han då kunna leda

FINNS DET INTE ETT
SPECIELLT NAMN PÅ
DEN SORTENS
BETEENDE ?

andra? Därför är den sanne ledaren alltid en man som har modet att vara sig själv, och som inte bara kan se andra i vitögat utan också sig själv. Varje rörelse kulminerar organiskt i en ledare som i hela sitt väsen förkroppsligar den folkliga rörelsens mening och syfte. Han är en inkarnation av nationens psyke och dess spjutspets."

Jung var antisemit, vilket han vid denna tid gärna visade offentligt. I december 1933 skrev han:

"Verkligt oberoende och insiktsfulla människor har sedan länge insett att den faktiskt bestående skillnaden mellan germansk och judisk psykologi inte längre bör döljas, ett förhållande som vetenskapen endast kan ha gagn av."

Den germanska själen

I en uppsats publicerad år 1934 gick han till direkt angrepp mot Freud med antisemitiska argument:

"Lika litet som sina germanska anhängare förstod han sig på den germanska själen. Har inte nationalsocialismens mäktiga uppenbarelse, som världen

åser med förvåning, lärt dem bättre? Var fanns denna ojämförliga spänning och energi när ännu ingen nationalsocialism existerade? Djupt nere i den germanska själen, på den djupa botten som är allt annat än en kökkenmödding av orealiser-

bara infantila önskningar och olösta förtrytelser inom familjen."

I samma uppsats sa han att "Det ariska omedvetna har en högre potential än det judiska." Vidare:

"Juden, som är något av en nomad, har hittills aldrig skapat en egen kulturform och kommer såvitt vi kan bedöma aldrig att göra det eftersom alla hans instinkter och talanger förutsätter ett mer eller mindre civiliserat värdfolk för att utvecklas."

I ett brev år 1934 skrev han att "specifikt judiska synpunkter predikas offentligt i och med Freud och Adler, och då, som likaledes kan bevisas, synpunkter som till sin karaktär väsentligen är nedbrytande. Om regimen skulle finna det acceptabelt att detta judiska evangelium predikas, så må så vara. Annars finns ju möjligheten att regimen inte finner det acceptabelt."

Gemenskap med nazismen

Flera av författarna i *Res Publica* ser ett samband mellan å ena sidan Jungs pronazistiska hållning, å andra sidan hans psykologiska teorier. Anders Ramsay framhåller t ex att det mellan Jung och nazisterna fanns en "djupgående filosofisk gemenskap". Vad nazisterna främst uppskattade i Jungs lära var dess antiintellektuella karaktär, dess bejakande av irrationaliteten och myten.

Jung hävdade att det finns inte bara ett kollektivt undermedvetet gemensamt för alla människor, utan också ett "kollektivt psyke begränsat till ras, stam och släkt ovanför det 'universella kollektiva

Lysenko i Sverige

psyket". Han legitimerade därmed föreställningar om medfödda psykologiska skillnader mellan folk och raser.

Jungs handlingar och uttalanden under nazitiden kan inte försvaras med att han stod under tvång. Tvärtom var han, som Svend Aage Madsen skriver i *Res Publica*, en högutbildad person "boende i ett neutralt, demokratiskt samhälle och med kontakter med många människor världen över. En man som gång på gång varnades av människor han respekterade... En man som visste vad nazismen stod för och vad den i praktiken gjorde."

Ingen avbön

Lika litet som Heidegger gjorde Jung någon egentlig avbön efter kriget. Någon demokrat blev han heller aldrig.

År 1957, fyra år före sin död, redovisade han ett synsätt på socialister som i sin intolerans hade klara likheter med det synsätt på judar som han gett uttryck för tjugo år tidigare. Socialister var "latent sinnessjuka" och "skadedjur". De var en "farlig smittokälla" mot vilken massorna inte hade något försvar. Försvaret kunde därför inte ta demokratiska former, utan "[d]en uppgift som har ställts på vår tid riktar sig i första rummet till de ledande och inflytelserika, som har tillräcklig intelligens för att förstå situationen i vår tid."

Res Publica har gjort en viktig kultur-gärning genom att göra dokumentationen om Jung tillgänglig på svenska. Det är angeläget att visa på de starka historiska sambanden mellan å ena sidan förnuftsförnekelse och irrationalism, å andra sidan en antidemokratisk och förtryckande politik.

Sven Ove Hansson

Hans Lindquist:
Men det regnar ju i Moskva!
Natur och Kultur 1992.

Falukurirens redaktör har skrivit en bok om det svenska kommunistpartiets beroende av Sovjetunionen. Av särskilt intresse för Folkvetts läsare är avsnittet om Lysenko, den sovjetiske genetiker vars pseudovetenskapliga läror blev ortodoxi under Stalin.

Ny Dag och andra svenska kommunistorgan publicerade propagandaartiklar till förmån för Lysenkos idéer. År 1949 dristade sig läkaren och partimedlemmen Jan Ek till ett debattinlägg i partiorganet *Ny Tid* där han i hovsamma ordalag, utan direkt angrepp på Lysenko, efterlyste ett nyanserat synsätt. Han bemöttes i hårda ordalag av Knut Bäckström, ledamot i centralkommittén.

Enligt Bäckström måste biologin "givetvis liksom andra vetenskaper lämna sitt mystiska stadium, då den anses be-

härskad av slump och tillfälligheter". Eks inlägg stämplades som "försvar av den imperialistiska hungerpolitiken", och Lysenko hyllades för ett arbete som "tjänar freden och friheten". Eftersom den klassiska genetiken stred mot den dialektiska materialismen måste den, enligt Bäckström, vara felaktig.

En grupp läkare vände sig till *Ny Tids* redaktion med en fråga om den materialistiska dialektikens förhållande till verkligheten. Svaret de fick visar en intressant inställning till vetenskaplig metod:

"Den dialektiska materialismen måste bekräftas av varje ny vetenskaplig upptäckt, då den i motsats till alla tidigare filosofiska system inte framträder som en vetenskap över alla vetenskaper, utan intränger i alla natur- och socialvetenskaper och berikar sig själv med alla dessa vetenskapers bidrag under deras utveckling."

Tydligare kan det inte sägas att ideologin stod över vetenskapen

SOH